



## Melodiousness and Softness in the "â?i:ka" (Lullabies of Sistan)

Mahmood Shahroodi <sup>\*1</sup>, Maryam Khalili Jahantegh <sup>2</sup>

1. PhD Candidate of Persian Language and Literature, Sistan and Baluchestan University, Zahedan, Iran.
2. Professor of Persian Language and Literature, Sistan and Baluchestan University, Zahedan, Iran.

\* Corresponding Author's E-mail:  
Mahmood.shahroodi24@gmail.com

Received: 11/19/2020  
Accepted: 03/22/2021

### Abstract

"â?i:ka" is a lullaby in the region of Sistan. Given that "â?i:ka" is usually sung to the child, its melodiousness and musicality are of great importance, and the present article aims to see what characteristics can be enumerated for the Melodiousness and Euphony of Sistani "â?i:ka's"? The result of the research shows the use of prosodic rhythm, rhymes, and rows in the song. So far, the "â?i:ka" of Sistan have not been collected in an independent book, and there are only some books that have dealt with the folk culture of Sistan, mentioning some examples of the â?i:ka. In this article, two research methods have been used. Some of the â?i:ka's that have been present in various works have been collected by the library method, but most of the "â?i:ka's" used in this research have been collected through field method. Then, using the analytical method, â?i:ka's melodiousness and its various aspects of music are described.

**Keywords:** â?i:ka; song; Sistani dialect; prosody; row; rhyme; repetition.



**Culture and Folk Literature**

E-ISSN: 2423-7000

Vol. 9, No. 38

June, July 2021

Research Article



### Introduction

The history of Sistan under Helmand can be traced back to the ancient history, as the myth of Rostam Dastan emerged as one of the greatest human myths in this land. Yaqoub Laith Sistani made Persian the official language of Iran. Also, new Persian poetry began in Sistan. These are all stories of the official language and poetry of Iran and Sistan, but the Sistani dialect is another case and has its own characteristics.

### Research Background

The studies and sources that have dealt with *â?i:ka* are: Ra'is Al-Dhakerin (1991) in a book titled *Kando*. Moreover, brief but valuable articles have been written about "*â?i:ka*" and its work in Sistan. Golestaneh (2007) in the second and fourth volumes of his book gives examples of "*â?i:ka*" and recounts the contents of *â?i:ka* in the culture of Sistan. Shirmohammadian and Abedzadeh (1993) in a book titled *Allah Janam Allah Ya* has collected the divine collections of the three Persian-speaking countries of Iran, Afghanistan, and Tajikistan and examined their content.

### Research Problem

The main point of this research is to realize what the diversity of music is in Sistan *â?i:kas* and what musical difference there is compared to lullabies in particular, and folk songs of other Persian-speaking regions in general. The present study shows that *â?i:kas* have used various types of musical effects for Melodiousness and Euphony.

### Purpose and necessity of research

The purpose of this research is first to collect and then to study and identify *â?i:ka* and compare it with folk songs of other regions. This



study aims to increase the knowledge of folk songs in each region, preserving the rich culture and literature of the past.

### Methods

Due to the fact that a small number of *â?i:ka*s are observed scattered in different works, the authors of this study first collect *â?i:ka*s from different regions of Sistan by field method, and then using the analytical method, aims to investigate the data collected from the field studies and library resources.

### Findings

"

#### ***â?i:ka*" and its functional differences with lullabies**

*â?i:ka*'s performance in Sistan is different from what is expected of a lullaby. Among the functions of *â?i:ka*, the following could be mentioned: When the city was under siege by the enemy, Sistani women conveyed the necessary messages to their men with a loud voice in the form of "*â?i:ka*" (Ra'is al-Dhakerin, 1991, pp. 76-77). In the past, it was also called for animals (Golestaneh, 2007, p.41).

Also in the past, many love messages or news alerts were spread through *â?i:ka*. Music, on the other hand, plays an important role in *â?i:ka*. The people of Sistan have always sung it (Nikokari, 1973, p.13).

#### **Melodiousness and Euphony in the "*â?i:ka*"**

*â?i:ka*'s Melodiousness and euphony can be examined as follows:

***â?i:ka* prosodic rhythms:** There are three rhythms in *â?i:ka*. However, they have guessed that these rhythms are not prosodic but syllabic and related to pre-Islamic Iranian civilization (Mahjoub, 2003, p.45). Most of the *â?i:ka*s are in two rhythms. The third rhythm that is most used in folk songs throughout Iran is the rhythm, which is



**Culture and Folk Literature**

**E-ISSN: 2423-7000**

**Vol. 9, No. 38**

**June, July 2021**

**Research Article**



less used in â?i:ka. Considering the phenomenon of traveling folk songs, it seems that most of these â?i:kas have entered the Sistan area from other regions.

**Rhyme and row:** The â?i:ka form can be called a quatrain or a couplet. "These two are also considered as the original forms of Persian poetry" (Shafi'i Kadkani, 1991, p. 217). Among the â?i:kas, there are cases where each bit has its own rhyme. This species can be considered as Masnavi. On closer inspection, one can consider the rules for rhyme in â?i:ka, for which there are several instances. Many â?i:kas have rows. Sometimes rows are phrases.

**Repetition:** "One of the signs of the antiquity and originality of these couplets or quatrains is that the third shutter is often a repetition of the contents of the second shutter which prepares the listener's mind to get the result in the fourth shutter" (Bahar, 2535, p. 132). This feature can be seen in many â?i:kas.

**Semantic music:** The most important arrays that influence the semantic music are:

**Proportion:** When the native elements are used in â?i:ka and words are mentioned that have a special meaning in the local nature and culture of Sistan, it adds to the effect of the poem.

**Hint:** Among the religious figures that are often repeated in the lullabies of Sistan, one can note the Prophet of Islam (PBUH), Imam Ali (AS) and his children.

### Conclusion

â?i:ka is a kind of lullaby that is common among the people of Sistan. Its format is couplets and quatrains and sometimes two-bit Masnavi-like. In this respect, it is different from the lullabies of other regions. There are three rhythms in â?i:ka that change according to whether they are couplets or quatrains. In addition to rhythm, there are unique rules in â?i:ka's rhymes that are not found in Persian folk songs.



## Culture and Folk Literature

E-ISSN: 2423-7000

Vol. 9, No. 38

June, July 2021

Research Article



Repetition is a fundamental issue in the aesthetics of art. Repetition in *â?i:ka* includes repetition of a phoneme, word, phrase or hemistich. A high percentage of *â?i:kas*, without counting the row, have repetition of a word or phrase that has received special attention due to the importance of repetition in children's poems. Also, the existence of various verbal and semantic arrays have created the inner and semantic music of *â?i:ka*.

### References

- Bahar, M. (1976). *Bahar and Persian literature* (edited by Mohammad Golban). Ketabhaye Jibi.
- Golestaneh, M. (2007). *Popular culture (2): literature and folk poetry of the people of Sistan* (in Farsi). Orooje Andishe.
- Mahjoub, M. (2003). *Iranian folk literature (a collection of articles on the myths and customs of the Iranian people)* (edited by Hassan Zolfaghari). Cheshmeh.
- Nikokari, I. (1973). *Nimroz songs* (in Farsi). National Center for Anthropological and Popular Culture Research.
- Ra'is Al-Dhakerin, Gh. (1991). *Kando* (in Farsi). Saeed.
- Shafiee Kadkani, M. (1991). *Poetry music* (in Farsi). Agah.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی  
پرتال جامع علوم انسانی



دوماهنامه فرهنگ و ادبیات عامه

سال ۹، شماره ۳۸، خرداد و تیر ۱۴۰۰

مقاله پژوهشی

## خوش‌نوایی و گوش‌نوازی در «آیکه» (لالایی‌های سیستان)

محمود شاهرودی\*<sup>۱</sup>، مریم خلیلی جهانتیغ<sup>۲</sup>

(دریافت: ۱۳۹۹/۰۸/۲۹ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۱/۰۲)

### چکیده

آیکه (â?i:ka) نوعی لالایی است که در منطقه سیستان به این نام خوانده می‌شود. آیکه علاوه بر کارکرد لالایی، در گذشته کارکردهای دیگری هم داشته است. یکی از کارکردهای آن این بوده است که برای حیوانات نیز خوانده می‌شده است. از سوی دیگر، هرگاه خطر حمله دشمنان وجود داشته است، زنان با خواندن آیکه، دیگران را از وجود دشمن آگاه می‌کردند. با توجه به اینکه آیکه معمولاً برای کودک با آواز خوش خوانده می‌شود، خوش‌نوایی و موسیقایی بودن آن، اهمیت فراوانی دارد. نوشته حاضر به این پرسش اصلی پاسخ می‌دهد که چه ویژگی‌هایی را می‌توان برای گوش‌نوازی و خوش‌نوایی آیکه‌های سیستانی برشمرد؟ نتیجه تحقیق حاکی از کاربرد وزن عروضی، قافیه و ردیف، انواع تکرار، و موسیقی معنوی، باوجود قواعد منحصربه‌فرد در آوردن قافیه، وجود صنعت تکرار به گونه‌های مختلف تکرار واج، واژه، عبارت، مصراع و... است. تاکنون آیکه‌های سیستان، در کتابی مستقل جمع‌آوری نشده و تنها در کتاب‌های مختلفی که به فرهنگ عامیانه سیستان پرداخته‌اند، نمونه‌هایی از آیکه آورده شده است. بنابراین، در این مقاله از دو روش تحقیقی بهره برده شده است. برخی از آیکه‌هایی که

۱. دانشجوی دکتری زبان و ادبیات فارسی دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران (نویسنده مسئول)

\*Mahmood.shahroodi24@gmail.com

۲. استاد گروه زبان و ادبیات فارسی دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران.

در آثار مختلف موجود بوده است، به روش کتابخانه‌ای گردآوری شده است، اما بخش زیادی از آیکه‌های به‌کاربرده‌شده در این پژوهش، به روش میدانی جمع‌آوری شده است. پس از آن با روش تحلیلی، جنبه‌های گوناگون موسیقایی و خوش‌نوایی آیکه توصیف شده است.

**واژه‌های کلیدی:** آیکه، ترانه، گویش سیستانی، عروض، ردیف، قافیه، تکرار.

#### ۱. مقدمه

سیستان در خاور ایران قرار گرفته و از روزگاران کهن به دلیل داشتن جایگاه ویژه جغرافیایی، هم‌جوار بودن با رود هیرمند و هامون، بزرگ‌ترین دریاچه آب شیرین جهان، جایگاه ویژه سیاسی، ارزش ویژه‌ای از دیدگاه راهبردی داشته و دروازه هند و خاور دور نیز به‌شمار می‌آمده است (صمدی، ۱۳۴۴، ج. ۱/ ص. ۱۴۹). نام این سرزمین اهورایی و مقدس، از نام تیره آریایی یا ایرانی «سکا» یا «سکاها»، نیاکان زرتشت و سیستانی‌ها گرفته شده است و «سکستان» خوانده شد (گروسه، ۱۹۷۰، ترجمه میکده، ۱۳۵۰، ص. ۷۶). سپس سکستان در زبان پارسی دری به «سیوستان = سیستان» یعنی سرزمین مردان مرد، نامور شد. این سرزمین به نام‌های نیمروز، نیمروزان، آریاپولیس و کشور آفتاب نیز خوانده شده است (بلنیتسکی، ۱۹۶۹، ترجمه ورجاوند، ۱۳۶۴، ص. ۱۳۳).

سیستان در حوزه دانش و دانایی جایگاه والایی دارد و پژوهندگان و تاریخ‌نگاران، تأثیر فرهنگ دیرین سیستان و حوزه فرهنگی هیرمند را بر ایران و جهان، ژرف دانسته‌اند (افشار سیستانی، ۱۳۸۱، ص. ۱۰). زرتشت، پیامبر ایرانی، سال‌ها در سیستان به سر برد و در این سرزمین برای اندیشه درباره آسمان‌ها و بررسی ستارگان و گستردن باورهای خود، زمینه مساعدی یافت (کریستین سن، ۱۹۳۱، ترجمه صفا، ۱۳۵۵، ص. ۵). سیستان از روزگاران کهن گاهواره فرهنگی ریشه‌دار بوده است که آثار و نشانه‌های



خوش‌نوایی و گوش‌نوازی در «آیکه» (لالایی‌های سیستان) \_\_\_\_\_ محمود شاهرودی و همکار

باشکوه، از جمله شهر سوخته، نیایشگاه دهانه غلامان، کاخ اشکانی کوه خواجه یا سرای ابراهیم در آن دیده می‌شود و باستان‌شناسان و جهان‌گردان آن را ستوده‌اند (هرتسفلد، ۱۳۸۱، ص. ۲۹۷).

تاریخ سیستان را در پناه هیرمند زاینده، می‌توان به درازنای تاریخ بشر پیوند داد؛ به‌گونه‌ای که اسطوره رستم دستان، یکی از بزرگ‌ترین اسطوره‌های بشری، در این سرزمین پدیدار شد. زرتشت نیک‌اندیش، آن را بهترین پرورشگاه اندیشه‌های انسان‌ساز و مقدس خود یافت (شهنازی، ۱۳۹۲، ج. ۱ / مقدمه). یعقوب لیث صفاری سیستانی که در سال ۲۵۴ هجری زبان فارسی را زبان رسمی ایران کرد، از سیستان برخاسته است (ابوالقاسمی، ۱۳۷۸، ص. ۱۰۳). همچنین شعر پارسی نو(دری) از سیستان آغاز شد. همان شعر پارسی که با یعقوب لیث صفاری پای به جهان گذارد و تمدنی بشکوه آفرید. محمد بن وصیف نخستین شاعر پارسی‌گو و پارسی‌سرا از این خطه برخاست (عمرانی، ۱۳۹۴، ج. ۱ / ص. ۳۱) و بیش از قرنی نگذشت که فرخی، اولین شاعر سهل و ممتنع‌گوی پارسی، در سیستان چشم به جهان گشود. این‌ها همه ماجرای زبان و شعر رسمی ایران و سیستان است، اما گویش سیستانی را داستانی دیگر است و مشخصه‌هایی ویژه خود را دارد.

#### ۱-۱. بیان مسئله

نقش موسیقی در لالایی بسیار اساسی و انکارناپذیر است، به‌ویژه که لالایی ذاتاً به‌صورت زمزمه و خوانشی رواج دارد و همراه با موسیقی خوانده می‌شود. آیکه‌های سیستان نیز از این مسئله مستثنی نیستند. دستاورد اصلی این پژوهش، پاسخ به این پرسش است که گوناگونی موسیقی در آیکه‌های سیستان چگونه بوده و از نظر

موسیقایی چه تفاوتی با لالایی‌ها به‌طور اخص، و ترانه‌های عامه دیگر مناطق فارسی‌زبان دارد؟ پژوهش حاضر نشان می‌دهد که آیکه‌ها از انواع گوناگون جلوه‌های موسیقایی برای گوش‌نوازی و خوش‌نوایی بهره برده‌اند.

### ۲-۱. هدف و ضرورت پژوهش

هدف از این پژوهش، نخست جمع‌آوری و سپس بررسی و شناخت آیکه و مقایسه آن با ترانه‌های عامه دیگر مناطق است. این پژوهش بر آن است که شناخت ترانه‌های عامه در هر منطقه، شناخت ما را از مردم آن ناحیه و شیوه‌های زندگی آن‌ها و رسوم و آیین‌هایشان فزونی می‌بخشد و از سوی دیگر، موجب حفظ فرهنگ و ادبیات غنی گذشته می‌شود. بنابراین، گردآوری و شناخت ترانه‌های عامه سیستان ضرورتی است که بقای فرهنگ بومی این منطقه مهم تاریخی را تضمین می‌کند.

### ۳-۱. روش مطالعه

در پژوهش حاضر از دو روش مطالعه میدانی و کتابخانه‌ای برای جمع‌آوری آیکه‌های منطقه سیستان استفاده شده است. با توجه به اینکه آیکه‌های منطقه سیستان در اثری، به‌طور کامل گردآوری نشده است و تنها تعداد معدودی از آن‌ها، در آثار مختلفی به‌صورت پراکنده دیده می‌شود، نویسندگان این پژوهش، نخست با روش میدانی به گردآوری آیکه‌ها از مناطق مختلف سیستان پرداخته و پس از آن با روش تحلیلی، داده‌های جمع‌آوری شده از مطالعات میدانی و منابع کتابخانه‌ای را مورد بررسی قرار داده‌اند.

### ۲. پیشینه پژوهش

خوش‌نوایی و گوش‌نوازی در «آیکه» (لالایی‌های سیستان) \_\_\_\_\_ محمود شاهرودی و همکار

پژوهش‌های گوناگونی درباره فرهنگ و ادبیات عامه مردم سیستان انجام شده است. عیسی نیکوکاری (۱۳۵۲) در کتاب *ترانه‌های نیمروز* بخشی از ترانه‌ها و دوبیتی‌های عامه منطقه سیستان را گرد آورده است که در میان آن‌ها تعدادی آیکه نیز به چشم می‌خورد. غلامعلی رئیس‌الذکرین (۱۳۷۰) در کتاب *کنود* به بررسی فرهنگ مردم سیستان پرداخته و مطالبی مختصر ولی ارزشمند درباره «آیکه» و کارکرد آن در سیستان نوشته است. مزار گلستانه (۱۳۸۶) در جلد دوم و جلد چهارم مجموعه چهارجلدی فرهنگ عامه بخشی را به «آیکه» اختصاص داده است و نمونه‌هایی از «آیکه» را در کتاب خویش آورده و مطالبی درباره نقش آیکه در فرهنگ سیستان بازگو کرده است. فاطمه الهامی در دو مقاله جداگانه سیتک (دوبیتی‌های سیستانی را مورد بررسی قرار داده است. وی در مقاله «ویژگی‌های ساختاری و ادبی دوبیتی‌های سیستان» (۱۳۹۴) ساختار دوبیتی‌های سیستانی و زیبایی‌های آن را بررسی کرده است و در مقاله «جایگاه و تحلیل درون‌مایه سیتک‌ها در ترانه‌های سیستان» (۱۳۹۶) درون‌مایه این دوبیتی‌ها را در چهار عنوان کلی دسته‌بندی کرده است. شیرمحمدیان و عابدزاده (۱۹۹۳) در کتاب *اله جانم* یا مجموعه اله‌های سه کشور فارسی‌زبان ایران، افغانستان و تاجیکستان را گردآوری و مضمون آن‌ها را بررسی کرده است. اما ذکر این مطلب ضروری است که تا به حال آیکه‌های منطقه سیستان به‌طور مستقل جمع‌آوری نشده است. بنابراین، آیکه‌های بررسی شده در این پژوهش، مختصری از منابع مکتوب و بیشتر از منابع شفاهی است که پژوهشگران این تحقیق به‌صورت میدانی تهیه کرده‌اند. تعداد آیکه‌های جمع‌آوری شده، در حدود دویست آیکه است، و آن قدر هست که بتوان با بررسی آن‌ها، خوش‌نوایی و گوش‌نوازی آیکه را تشریح کرد. از سوی دیگر، هیچ یک از منابع مذکور، به نقش انواع موسیقی در خوش‌نوایی آیکه پرداخته‌اند.

### ۳. مباحث نظری

#### ۱-۳. ادبیات عامه

ادبیات عامه به مجموعه ترانه‌ها، قصه‌ها و اساطیر رایج در میان هر قوم گفته می‌شود که به‌طور شفاهی از نسلی به نسل دیگر منتقل می‌شود و موضوعات آن برگرفته از فولکلور است (داد، ۱۳۸۳، ص. ۲۴). فولکلور اصطلاح فرانسوی مرکب از دو واژه «فولک» به معنای «مردم» و «لور» به معنای «دانش» است که موارد زیادی را دربرمی‌گیرد و تعریف مختصر آن تقریباً غیرممکن است (Sims & Stephens, 2005, p. 2) که مراد از آن مجموعه عقاید، اندیشه‌ها، قصه‌ها، آداب و رسوم، ترانه‌ها و هنرهای ساده و ابتدایی هر ملت است که به‌شکل شفاهی میان مردم رواج دارد (رضایی، ۱۳۸۲، ص. ۱۲۰، ۱۲۱).

ادبیات عامیانه ما مانند ادبیات مردم هر نقطه دیگر گیتی، آینه‌ای است تمام‌نما، از خصوصیات خلقی و مسائل و راهنمایی‌های این قوم کهن، اگر در لالایی‌های مادرانه، اثری از غم تنهایی دیده می‌شود؛ ... و در افسانه‌ها به‌خصوص افسانه‌های حماسی، روح بلند و آزادی‌طلب مردمی دیده می‌شود که همواره کوشیده‌اند زیر بار زور نروند و به هر وسیله دست افکنده‌اند تا موجودیت خویش را ثابت و حفظ کنند (ایمن، بی‌تا، ص. ۲۰).

#### ۲-۳. ترانه‌های عامه

ترانه‌های عامه بخشی از ادبیات عامه است که بیانگر روایت شفاهی فرهنگ بومی است و معمولاً همراه با موسیقی و آواز در میان مردم رواج دارد (Klein, 2001, p. 5711). موضوع این ترانه‌ها، هر آنچه را به زندگی، کار و اعتقادات عامه مردم مربوط می‌شود

خوش‌نوایی و گوش‌نوازی در «آیینه» (لالایی‌های سیستان) \_\_\_\_\_ محمود شاهرودی و همکار

دربرمی‌گیرد. به‌طوری که بسیاری از اقسام ترانه‌ها نظیر لالایی‌های کودکان، ترانه‌های مربوط به عروسی، عزا و... در این شاخه جای می‌گیرند (داد، ۱۳۸۳، ص. ۱۳۱). قدمت این ترانه‌ها به پیش از آغاز شعر و شاعری می‌رسد، یعنی بر شعر مکتوب پیشی دارد (کادن، ۱۳۸۰، ص. ۲۹۸). هرچند این ترانه‌ها در نظر دانشمندان و ادبای عالی‌قدر، از لحاظ ادبی کم‌ارج می‌نماید، لیکن از لحاظ حال و لطف طبیعی، شناختن عادات و حالات و تصورات و تعبیرات مردم روستاها، از نظر لغت، لهجه و... اهمیت بسیاری دارد (کوهی کرمانی، ۱۳۷۹، ص. ۱۶). این ترانه‌ها و آوازا نماینده روح ملت هستند و از طبقات مردم گم‌نام بی‌سواد گرفته می‌شود؛ صدای درونی هر ملتی است و گوینده آن شناخته‌شده نیست (هدایت، ۱۳۸۱، ص. ۲۰۴). ترانه‌های عامه را می‌توان مرحله ابتدایی شعر و موسیقی دانست. گویا مردمان اولیه که حس الحان و اوزان را داشته‌اند، برای بیان احساسات خود این سبک ساده و بی‌تکلف را اختیار کردند. برای مللی که هنوز پرورش کامل نیافته‌اند ترانه‌های عامه در عین حال وظیفه دوگانه شعر و موسیقی را انجام می‌دهد (همان، ص. ۲۰۰). «سنت ادبیات شفاهی ایران، برای خردسالان از نخستین لحظه‌های حیات طفل، اهمیت و جایگاه ویژه‌ای قائل بوده و آنان را در مسیر آموزه‌های لازم قرار می‌داده است. تقریباً بیشتر قصه‌ها و افسانه‌های رنگارنگ و متنوعی که از دوران پیش از تاریخ در فضای فرهنگ ایران شناور بوده و بسیاری از آن‌ها به‌منزله دستاوردهای اساطیری و ادبیات عامیانه و حکایت‌های کهن سال ادبیات رسمی به دست ما رسیده است، به دنیای ویژه کودکان تعلق داشته است» (یاحقی، ۱۳۷۴، ص. ۲۲۸).

۳-۳. لالایی

لالایی بخش جدایی‌ناپذیر ترانه‌های عامه است و آن «آوازی است که مادران و دایگان برای طفل شیرخواره می‌خوانند» (داد، ۱۳۸۳، ص. ۴۱۲). لالایی نخستین گام آشنایی انسان (کودک و مادر) با شعر و موسیقی و رقص است (حسن‌لی، ۱۳۸۲، ص. ۶۳). برای انسان نخستین، هر کلامی که به کار می‌برد، شعر است، زیرا آن کلام را برای اولین بار استفاده می‌کند. موسیقی را هم از طبیعت فراگرفته است و آن را با کلام خویش همراه می‌کند. این شعر و موسیقی به همراه تکان‌هایی که برای آرام کردن کودک به خود می‌دهد، لرزشی در اندام آن دو به‌وجود می‌آورد که برای مادر و کودک لذت‌بخش است.

#### ۴-۳. «آیکه» (â?i:ka) و تفاوت‌های کارکردی آن با لالایی

«آیکه» آهنگ موزونی است که مادر برای خوابانیدن طفل خویش با سوز و گدازی عاشقانه می‌خواند (رئیس‌الذاکرین، ۱۳۷۰، ص. ۷۶). قالب این آهنگ‌ها معمولاً دوییتی است و از این نظر با لالایی متفاوت است. از دیگر تفاوت‌های آیکه با لالایی این است که خلاف لالایی‌های بیشتر مناطق ایران که معمولاً با «لالالالا» آغاز می‌شود (داد، ۱۳۸۳، ص. ۴۱۲)، در آن تکرار «لالا» وجود ندارد. البته گاهی در پایان هر دوییتی چیزی شبیه «هَلْهَلْ هَلْهَلْ» (halla hel- halla hel) یا «آهه آهه» (allahe – allahe) تکرار می‌شود که با شعر آن پیوندی ندارد و اختیاری است. تکرار این اصوات در سرزمین فارسی‌زبان همسایه، نامی است که لالایی به خود گرفته است. در تاجیکستان اله (allah) به مجموعه‌ی شعرهایی گفته می‌شود که مادران بر سر گهوارهٔ کودکانشان می‌خوانند که دارای بافتی ساده و زبانی به دور از واژه‌های عربی است (بیگزاده و ایک‌آبادی، ۱۳۹۶، ص. ۲۲۹ به نقل از: شیرمحمدیان و عابدزاده، ۱۹۹۳، ص. ۳).

خوش‌نوایی و گوش‌نوازی در «آییکه» (لالایی‌های سیستان) \_\_\_\_\_ محمود شاهرودی و همکار

هرچند در فرهنگ گویشی سیستان «آییکه» را لالایی معنا کرده‌اند (شهنازی، ۱۳۹۲، ج. ۱/ ص. ۲)، اما به این نکته باید توجه کرد که کارکرد آییکه در سیستان با آن چیزی که از لالایی انتظار می‌رود متفاوت است. از جمله کارکردهای آییکه به این موارد می‌توان اشاره کرد: هنگامی که شهر در محاصره دشمن قرار می‌گرفت؛ در مواقعی که قصد توطئه یا کودتا در میان بود یا هنگامی که خانواده‌هایی به دست دشمنان به گروگان گرفته می‌شدند یا به محاصره درمی‌آمدند، زنان سیستانی با صدایی رسا در قالب «آییکه» پیام‌های لازم را به گوش مردانشان می‌رساندند. حتی بر اساس همین روایت‌ها، زنان و دخترانی که توسط مهاجمان ربوده یا اسارت‌گونه دور از چشم وابستگان نشان‌نگهداری می‌شدند، با خواندن «آییکه» صدای خود را به گوش وابستگان می‌رساندند و آنان را از موقعیت خویش آگاه می‌کردند (رئیس‌الذکرین، ۱۳۷۰، ص. ۷۶، ۷۷). بی‌جهت نیست که «آییکه» در سیستان، همواره با صدای بلند خوانده می‌شده، به طوری که صدای خواننده تا مسافت زیاد، همه صداهای خود را تحت الشعاع قرار می‌داده است.

آییکه کارکردهای دیگری نیز در سیستان داشته است. در گذشته آن را برای حیوانات نیز می‌خواندند. هنگامی که مرد کشاورز، به هنگام کوبیدن خرمن توسط گاو، احساس می‌کرد رشته *rašta* (تعدادی گاو که از طریق گردن به هم بسته می‌شدند و دور یک «گاوگُل» می‌چرخیدند) خسته شده‌اند، شروع به خواندن آییکه می‌کرد و گاوها آرام آرام به دور «گاوگُل» (گاو نجیبی که دیگر گاوها به دور او می‌چرخیدند تا به کمک سم آن‌ها خرمن کوبیده شود) می‌چرخیدند و خرمن را به کمک سم‌شان می‌کوبیدند (گلستانه، ۱۳۸۶، ص. ۴۱).

بر اساس روایت‌ها و حکایت‌های موجود، در گذشته بسیاری از پیام‌های عاشقانه یا هشدارهای خبری از طریق آییکه منتشر می‌شد و به گوش طرف یا طرف‌های موردنظر

می‌رسید. این آهنگ‌ها توسط زنان و مردان سیستانی خوانده می‌شد. از سوی دیگر، موسیقی در آیینک نقش کارساز دارد. مردم سیستان همواره آن را با آواز خوانده‌اند و به قرائت معمولی آن عادت ندارند، به گونه‌ای که اگر آیینک با قرائت معمولی برای آن‌ها خوانده شود، آن را کم‌تر به یاد می‌آورند (نیکوکاری، ۱۳۵۲، ص. ۱۳). آیینک را مادران سیستانی معمولاً در دستگاه شور و در گوشه‌ای از آواز دشتی که آوازی غمگین و دردناک و در عین حال لطیف و ظریف است (حدادی، ۱۳۷۶، ص. ۱۲۴) می‌خوانند.

#### ۴. گوش‌نوازی و خوش‌نوایی در آیینک

آیینک مانند لالایی شعرگونه کوتاه و آهنگینی است که مادر برای خواباندن کودک خود می‌خواند (میرهادی و جهانشاهی، ۱۳۷۶، ج. ۲، ص. ۱۶۴). آیینک را مادر، مادر بزرگ یا پرستار کودک با آواز می‌خواند و اینکه آیینک با موسیقی و آواز به کودک منتقل می‌شود، به درک بهتر آن یاری می‌رساند. «کودک زیبایی کلامی را در موسیقی بازمی‌یابد. کودک معانی را با موسیقی می‌آموزد، و هنگامی که سخن گفتن را در حد معانی قابل ادراک جهان خود آموخت، بیشتر به سخنی می‌گراید که سرشار از موسیقی و زیبایی باشد» (کیانوش، ۱۳۷۹، ص. ۱۵). خوش‌نوایی و گوش‌نوازی آیینک را می‌توان ذیل چهار عنوان اصلی بررسی کرد: ۱. وزن‌های عروضی آیینک، ۲. قافیه و ردیف در آیینک، ۳. انواع تکرار در آیینک، ۴. موسیقی معنوی. در ادامه هر یک جداگانه بررسی خواهد شد:

۴-۱. وزن‌های عروضی آیینک: وزن عروضی موسیقی کلام است براساس کشش هجاها و تکیه‌ها (شفیعی کدکنی، ۱۳۷۰، ص. ۵۱). پژوهشگران درباره‌ی وزن شعر عامه، نظرهای متفاوتی بیان کرده‌اند. برخی معتقدند که وزن شعر عامه عروضی است «منتها با ویژگی‌های خود و اختیارات شاعری بیشتر ... کمی است و مبتنی بر نظم و تساوی



خوش‌نوایی و گوش‌نوازی در «آبیکه» (لالایی‌های سیستان) \_\_\_\_\_ محمود شاهرودی و همکار

هجاها در مصراع‌های یک شعر» (وحیدیان کامیار، ۱۳۸۲، ص. ۶۴). عده‌ای بر این باورند که وزن ترانه‌های عامه هجایی و برگرفته از شعر کهن و اوستایی است. از جمله بهار وزن این اشعار را هجایی می‌داند. ولی در عین حال معتقد است که این اشعار به عروض عرب نیز نزدیک شده‌اند (بهار، ۱۳۵۱، ص. ۴۱ به نقل از: ذوالفقاری و احمدی کمرپشتی، ۱۳۸۸، ص. ۱۵۵). خانلری معتقد است که وزن ترانه‌های عامیانه هجایی یا عروضی صرف نیست، بلکه کوتاهی و بلندی هجاها و تکیه‌های صوتی، دو عنصر اساسی وزن در ترانه‌های عامیانه است. این وزن اختراع نشده، بلکه از توده مردم فارسی‌زبان اقتباس شده و در همه جا تصریح هست به اینکه در عربی چنین وزنی نبوده، بلکه بعدها، عرب‌ها آن را از ایرانیان گرفته‌اند (خانلری، ۱۳۵۴، صص. ۶۹-۷۰). در آبیکه سه وزن وجود دارد که هر سه از زحافات بحر هزج هستند. هر چند که حدس زده‌اند که این وزن‌ها عروضی نباشد، بلکه هجایی و مربوط به تمدن ایرانی پیش از اسلام باشد (محبوب، ۱۳۸۲، ج. ۱/ ص. ۴۵). یکی وزن «مفعول مفاعیلن مفاعیلن فع» و دیگری «مفعول مفاعیل مفاعیل فعل» است که بیشتر آبیکه‌ها در همین دو وزن آمده است:

doxtar amona ke kâra yak bâra kona	دختر امونه که کار یک باره کنه
peš az aroosi gocha va gavâra kona	پیش از عروسی گوچه و گنواره کنه
maxmal bwxara poošake gavara kona	مخمل بخره پوشک گنواره کنه
ar chi mona qovâye janona kona	آر چی مونه قوای جانونه کنه (۱)

ناگفته نماند که اشکالات وزنی زیادی، هم از نظر تعداد هجا و هم از نظر کمیت هجا (کوتاهی و بلندی هجا) در آبیکه وجود دارد.

وزن سوم که در ترانه‌های عامه بیشترین کاربرد را در سراسر ایران دارد (همان، ص. ۴۵)، وزن «مفاعیلن مفاعیلن مفاعیل (یا فعولن)» است. این وزن در آیینگه کاربرد کم‌تری دارد.

du gol dâro yake ma?o yake rowz	دو گل دارو یک مائو یک روز
yake pseno yakedga kenje delso:z	یکه پسه نو یکه دگه کنجه دل سوز
qasam dâdi kada:k râ dows dâri	قسم دادی کدک را دوس داری
va nadre ar du ta bgardo šovo rowz	و ندر ار دو تا بگردو شو و روز

بیشتر آیینگه‌هایی هم که در این وزن وجود دارد، دارای مضامین دینی و مذهبی است و در سایر مناطق کشور نیز با اندک تغییراتی دیده می‌شود. با توجه به پدیده سفر ترانه‌های عامه، به نظر می‌رسد بیشتر این آیینگه‌ها از مناطق دیگر، وارد حوزه سیستان شده و سیستانی‌الاصیل نیست. «این مهاجرت‌ها، عناصر مضمونی ترانه‌ها را چنان درهم پیچیده‌اند که به دشواری می‌توان زادگاه اصلی ترانه‌ای را مشخص کرد» (احمدپناهی سمنانی، ۱۳۷۶، صص. ۲۵-۲۶).

azijâ tâ sepâ?ono sare pol	از این جا تا سپائونو و سر پل
qadamkâye ali bâ somme doldol	قدم‌کای علی با سم دل دل
ara:q var sinaye pâke mo?ammad	عرق ور سینۀ پاک محمد
čakida var zamin âsel šoda gol	چکیده ور زمین اصل شده گل

این شعر در بیشتر مناطق فارسی‌زبان با تغییراتی اندک، وجود دارد و نمی‌توان زادگاه اولیه آن را مشخص کرد.

۲-۴. **قافیه و ردیف:** مجموعه‌عواملی که در نظم موسیقایی شعر، تأثیر دارد، ولی ظهور آن در سراسر بیت یا مصراع قابل مشاهده نیست، ردیف و قافیه است.

خوش‌نواپی و گوش‌نوازی در «آییکه» (لالایی‌های سیستان) \_\_\_\_\_ محمود شاهرودی و همکار

بسیاری از صاحب‌نظران را عقیده بر آن است که قافیه در شعر وظیفه‌ای دوگانه دارد. وظیفه اول، آنکه قافیه فی‌نفسه زیباست. زبان خود چیزی است مجذوب‌کننده. هر جزء آن گیرایی و کشش خاص دارد. این اجزا با تکرار در فواصل معین توجه ما را به زیبایی ذاتی کلمه‌ها، که در عمل عام زبان معمولاً فراموش می‌شود، جلب می‌کند ... وظیفه دوم قافیه وظیفه‌ای است وزنی یا ریتمیک در ساختمان مصراع. نشانه‌ای است سمعی در پایان هر مصراع (کیانوش، ۱۳۷۹، ص. ۵۶).

۴-۲-۱. قافیه: ناگفته پیداست که قالب هر شعر کلاسیک، با ترتیب آمدن قافیه‌های شعر مشخص می‌شود. از این نظر می‌توان قالب آییکه را رباعی یا دوبیتی خواند. «این دو نیز از قالب‌های اصیل شعر فارسی به‌شمار می‌روند» (شفیعی کدکنی، ۱۳۷۰، ص. ۲۱۷). آییکه نیز مطابق معمول این دو قالب، سه مصراع آن قافیه دارد. گاهی مصراع دیگر نیز با آن‌ها هم‌قافیه می‌شود.

on jâ ke toni dâro deraxt besyâra	اون جا که تونی دارو درخت بسیاره
nâre beferest ke mâdaret bimâra	ناره بفرست که مادرت بیماره
na bimâro na â:jate a:nâra	نه بیمارو نه آجت آناره
xod râ beferest ke tošnaye didâra	خود را بفرست که تشنه دیداره

در میان آییکه‌ها، مواردی وجود دارد که هر بیت برای خود قافیه‌ای جداگانه دارد. این مسئله به موسیقایی‌تر کردن لالایی یاری می‌رساند. «شاید بهترین نوع ترتیب قافیه در شعر کودک ترتیب مثنوی باشد، که در آن هر بیت دو قافیه دارد، هر قافیه در پایان یک مصراع از همان بیت» (کیانوش، ۱۳۷۹، ص. ۶۳) قرار می‌گیرد. این گونه را می‌توان آییکه مثنوی‌وار دانست که نمونه‌ای از آن آورده می‌شود:

ey doxtare gödâr marâ pande bede	ای دختر گودار مرا پندِ بده
az mu:ye siyâhe xa kamarbande bede	از موی سیاه خود کمربندِ بده

موکای سیای تو کمر باروک mu:kâye siyâye to kamar bâru:k-a

چن بوسه بده خونۀ دل تاروک čen bowsa bede xownaye del taaru:k-a

اگر قافیه را همچون تعریف آن در شعر کلاسیک فارسی به معنای همانندی جزء آخر واژه‌های دو مصراع بگیریم، قافیه چندان در ترانه‌های عامه نمی‌توان یافت، اما اگر آن را به مفهوم تناسب و توافق بگیریم آن گاه می‌توان گفت که قافیه در این ترانه‌ها وجود دارد (احمدپناهی سمنانی، ۱۳۷۶، ص. ۱۴۱). برای قافیه در ترانه‌های عامه قواعد ویژه‌ای ذکر کرده‌اند.

۱. قافیه به معنایی که در شعر عروضی متداول است؛ یعنی تطابق حرف روی و

حرکت ماقبل روی (طبری، به نقل از پناهی سمنانی، ۱۳۷۶، ص. ۱۲۰).

استاره و روی آسمو گردونه estâra va ruye âsemo gardowna

عشخ زن مردمو بلای جونۀ ešxe zane mardomo balâye jowna

مردم میگه که عاشقی آسونه mardom meyge ke âšeqi âsowna

عاشق نشوی که درد بی درمونه šâeq našavi ke da:rde be: da:rmowna

(رئیس‌الذاکرین، ۱۳۷۰، ص. ۷۸)

۲. کاربرد قافیه به معنای آنچه در عروض «ردیف» خوانده می‌شود بدون مراعات

قافیه به معنای اخص کلمه (احمدپناهی سمنانی، ۱۳۷۶، ص. ۱۲۰). گاهی آبیکه قافیه

پایانی ندارد و ردیف در جای آن قرار می‌گیرد و جای آن را پر می‌کند، اما جالب است

که در این موارد، در آبیکه سیستمی دو اتفاق می‌افتد گاهی بین مصراع، قافیه‌ای میانی

دیده می‌شود و گاهی قبل از ردیف کلماتی می‌آیند که دارای نغمه حروف و توازن

آوایی (نوعی سجع یا جناس) هستند.

در باغ روو ولکه تو در باغ آبی dar bâq ravo valke to dar bâq â?i:

صیاد شوو ولکه تو در دام آبی sayyâd šavo valke to dar dâm â?i:

درویش شوو پای مزار بگیرو darveyš šavo pâye mazâra bgi:ro

خوش‌نوایی و گوش‌نوازی در «آیکه» (لالایی‌های سیستان) \_\_\_\_\_ محمود شاهرودی و همکار

شاید که تو در پای مزارم آیی      âšyad ke to dar pâye mazâram â?i:

۳. گاهی قرب مخرج ملاک قافیه قرار می‌گیرد مانند «ل» و «ر» در بیت دوم (همان، ص. ۱۲۰).

بالا نروه که بالا گلزار مَنه      bâlâ narave ke bâla golzâre mana

او پوته سفی که مبینی یار مَنه      o: powta safe: ke mbini yare mana

او پوته سفی صدوسی ساله شوه      o: powta safe: sado si sâla šava

آخر به نصیب مَن بچاره شوه      âxer ke nasibe mane be:çâra šava

در ادبیات رسمی نیز گاهی مشکل قافیه با آوردن ردیف پوشیده می‌شود (واعظ کاشفی سبزواری، ۱۳۶۹، ص. ۷۵). پوشش عیب قافیه به وسیلهٔ ردیف در ترانه‌های عامه بسیار رایج است.

#### ۱-۱-۲-۴. آیکه و قواعد ویژه قافیه در آن

با مشاهده قافیه در آیکه به موارد زیادی برمی‌خوریم که با هیچ یک از قواعد قافیه در ترانه‌های عامه فارسی مطابقت نمی‌کند. با مطالعه دقیق‌تر، می‌توان برای قافیه در آیکه قواعدی در نظر گرفت که برای هر قاعده آن چندین مصداق وجود دارد. هر چند برخی از ویژگی‌های قافیه در دوبیتی‌های سیستانی بررسی شده است (الهامی، ۱۳۹۴، ص. ۲۴۳، ۲۴۴). مهم‌ترین قواعد قافیه در آیکه را می‌توان این گونه بیان کرد:

۱. گاهی به قافیه‌هایی برمی‌خوریم که حرف روی در قافیه، قریب‌المخرج نیست، ولی آوردن بعضی از حروف به جای هم به منزلهٔ روی، در موارد متعدد، موجب می‌شود که آن را یکی از قواعد قافیه در آیکه به حساب آوریم. حروف «ب، ر»، «ک، ت» و «د، گ» در چند آیکه، به جای هم، به منزلهٔ حرف روی در قافیه قرار می‌گیرند.

دختر دختر کباب کردی ما را      doxtar doxtar kabâb kardi mâ râ

me qu:ra budo šarâb kardi mâ râ      مه غوره بودو شراب کردی ما را  
me qu:ra budo čize nemidânesto      مه غوره بودو چیز نمی دانستو  
sowdâgare qandahâr kardi mâ râ      سوداگر قندهار کردی ما را

در این آیه که، «قندهار» با «کباب» و «شراب» هم قافیه شده است که بر طبق قواعد قافیه غیر ممکن است. همچنین در آیه که زیر، در مصراع آخر حرف «گ» به جای «د» در جایگاه حرف روی قافیه قرار گرفته است.

dar ša:re šemâ jiring jiring dasban:da      در شهر شما جرینگ جرینگ دس بنده  
az ešqake to pâra kono ruban:da      از عشق تو پاره کنو روبنده  
az ešqake to pâra namešo ruband      از عشق تو پاره نمیشو روبند  
delme nmekašadelbare sabza ran:g-a      دل مه نمکشه دلبر سبزه رنگه

(رئیس‌الذکرین، ۱۳۷۰، ص. ۷۸)

همچنین، در اینجا نوعی قافیه مرکب که از نظر آوایی یکسان است، از دو تکواژ ساخته شده است که نشان می‌دهد اشعار فولکلوریک در تقید قواعد و قوانین مرسوم و سنتی شعر باقی نمانده و هر جا هماهنگی آوایی حاصل شده، از نظر شاعر کافی بوده است. در مصراع اول دس بنده=دست بند است. دسبند+ تکواژ «ه» (به معنی: است). در مصراع دوم روبنده= روبند + تکواژ «ه» (به معنی: را) در مصراع چهارم هم همین طور است.

۲. گاهی چنین به نظر می‌رسد که ابیات دارای ردیف هستند، اما با کمی دقت درمی‌یابیم که در مصراع پایانی بیت اول، «را» نشانه مفعول است، ولی در مصراع چهارم «را» به معنی حرف اضافه «بر» یا «به» است و با رأی بیت اول ردیف نمی‌سازد، چون معنی آن متفاوت است. پس بهتر است بگوییم در اینجا نوعی قافیه ترکیبی با «را» ساخته شده تا از نظر توازن آوایی هماهنگی لازم به وجود آید.

o: yare kena ke mirava sar bâlâ      او یار کنه که میروه سر بالا

خوش‌نوایی و گوش‌نوازی در «آییکه» (لالایی‌های سیستان) \_\_\_\_\_ محمود شاهرودی و همکار

dasmâl va dasto mezana garmâ râ      دسمال و دست مزنه گرما را  
maxmal bexaro sâya kono sa:râ râ      مخمل بخرو سایه کنو صحرا را  
aftow naxora sure tare ra:nâ râ      افتو نخوره سورتر رعنا را

(رئیس‌الذاکرین، ۱۳۷۰، ص. ۷۸)

۴. آوردن قافیه تکراری در دو بیت:

biyâ tâ berave doros kone kare marâ      بیا تا بروه دُرُس کنه کار مرا  
az xo:neye došma bekaše yare marâ      از خونه دشمه بکشه یار مرا  
yare ke marâ xâ?a o me yare xorâ      یار که مرا خواهه و مه یار خورا  
došma: če saga va a:m zana kâre marâ      دشمه چه سگه و آم زنه کار مرا

(همان، ص. ۷۸)

این مورد، در آییکه‌هایی که هر بیت قافیه‌ای جداگانه دارد، بیشتر به چشم می‌خورد. در این گونه موارد، قافیه مصراع اول بیت اول، در مصراع دوم بیت دوم و قافیه مصراع دوم بیت اول در مصراع اول بیت دوم می‌آید. این تکرار در آییکه‌ها، به موسیقی آن می‌افزاید و برای کودک نیز لذت شنیداری بیشتری ایجاد می‌کند. «کودکان گاه با تکرار یک کلمه یا عبارت، خود این گونه موسیقی را به وجود می‌آورند و از آن لذت می‌برند، حتی هنگامی که تکرار برای آن‌ها از لجاجت ریشه بگیرد و تأکید را برساند» (کیانوش، ۱۳۷۹، ص. ۹۲).

i: yâre kena ke meykona owdâri      ای یار کنه که می‌کنه اوداری  
az teyšâ o beyle to bkašo: morvâri      از تیشنه و بیل تو بکشو مرواری  
az teyšâ o beyle me makaš morvâri      از تیشنه و بیل مه مکش مرواری  
me: mar:de azab ke meykono owdâri      مه مرد عذب که می‌کنو اوداری

۴. قافیه کنونی مصراع قبل با افزودن «ن» در ابتدای فعل و منفی کردن آن، در

مصراع بعد با آن هم‌قافیه می‌شود.

â?u bara?e: ke barra: meydâd marâ	آئو بره‌ای که بره می داد مرا
â?u šoda budo da:s nameydâd marâ	آئو شده بود و دَس نمی داد مرا
â?u šoda bu kow?o kamar meygardid	آئو شده بو کوه و کمر می گردید
yâde amo row ke barra: meydâd marâ	یاد آمو رو که بره می داد مرا

۲-۲-۴. ردیف: از موارد دیگری که در موسیقی کناری قابل بررسی است، ردیف

است. «در زبان فارسی از قدیم‌ترین روزگاران، ردیف به صورت مشخص و برجسته‌ای در شعر فارسی وجود داشته است، حتی پیش از آنکه شعر به زبان ادب به وجود آمده باشد در ترانه‌های عامه ردیف را به صورت بارز و مشخصی می‌توانیم مشاهده کنیم» (شفیعی کدکنی، ۱۳۷۰، ص. ۱۳۳).

du êšme xa va dar dâro me mâdar	دو چشم خا و در دارو مه مادر
azize dar safar dâro me mâdar	عزیز در سفر دارو مه مادر
ta vaqte ke azize me biaya	ته وخت که عزیز مه بیای
to râ xo:ne jegar dâro me mâdar	تو را خون جگر دارو مه مادر

در ردیف، واژه‌ها عیناً در پایان مصراع تکرار می‌شوند. بنابراین ردیف در موسیقی کلام ارزش بسیاری دارد. بسیاری از آیه‌ها دارای ردیف هستند. گاهی ردیف در آن‌ها به صورت عبارت می‌آید و بیشتر این عبارت‌ها، فعلی هستند. بنابراین، علاوه بر اینکه ردیف باعث افزایش موسیقی می‌شود، ردیف‌های فعلی موجب می‌شود که ساخت جمله، از نظر قواعد دستوری زبان به هم نریزد.

dar bâq ravi ke dâneye nâr xori	در باغ روی که دانه نار خوری
xurkak baçai ta ke: game yâr xori	خورکک بچه‌ای تا کب غم یار خوری
xurkak baçai a:qle bozorgo dâri	خورکک بچه‌ای، عقل بزرگو داری
yak pow va rekâb yakke va divow dâri	یک پو و رکاب، یگه و دیوو داری



خوش‌نوایی و گوش‌نوازی در «آیکه» (لالایی‌های سیستان) \_\_\_\_\_ محمود شاهرودی و همکار

۳-۴. **تکرار:** مجموعه هماهنگی‌هایی که از رهگذر وحدت یا تشابه یا تضاد صامت‌ها و مصوت‌ها در کلمات یک شعر پدید می‌آید، به گوش‌نوازی و خوش‌نوایی آن یاری می‌رساند. جلوه‌های مختلف تنوع و تکرار در نظام آواها، موسیقی گوش‌نوازی به‌وجود می‌آورد که برای کودک لذت‌آفرین است و گوش وی را به موسیقی حساس‌تر می‌کند. «تکرار در زیباشناسی هنر از مسائل اساسی است. کورسوی ستاره‌ها، بال زدن پرندگان به سبب تکرار و تناوب است که زیباست. صداهای غیرموسیقایی و نامنظم را که در آن تناوب و تکرار نیست، باعث شکنجه روح می‌دانند حال آنکه صدای قطرات باران که متناوباً تکرار می‌شود، آرام‌بخش است ... اصولاً تکرار را باید یکی از مختصات سبک ادبی قلمداد کرد» (شمیسا، ۱۳۷۸، ص. ۶۳). تکرار در آیکه شامل تکرار واج، واژه، عبارت یا مصراع است که هر یک جداگانه مورد بررسی قرار می‌گیرد.

**الف) تکرار واج:** تکرار واج — صامت و مصوت — در شعر، موسیقی شعر را افزایش می‌دهد.

در آیکه زیر، تکرار صامت «ب» در مصراع اول و تکرار مصوت «ا» در مصراع دوم به موسیقایی کردن آن یاری می‌رساند.

biyâ ta berave ke be:d bâr âvarda	بیا تابه که بید بار آورده
šâzâda marâ ze qandahâr âvarda	شازاده مرا ز قندهار آورده
var mâdare me bego ke i:ç qam naxora	وَر مادرِ مه بگو که ایچ غم نخوره
mesle mane be:çâra ezâr âvarda	مثل مینه بیچاره هزار آورده

**ب) تکرار واژه:** «تکرار خود پایه موسیقی است، چنان‌که تکرار پایه‌ها در شعر، اوزان شعری را می‌سازد، اما تکرار یک لفظ، آهنگ آشکار دیگری است که بر آهنگ اصلی شعر افزوده می‌شود» (کیانوش، ۱۳۷۹، ص. ۹۲). در آیکه، که بنای آن بر تکرار است و تکرار برای

کودک رضایت بخش است، تأثیر آن مضاعف می شود. نمونه های بسیاری از تکرار واژه در آیینکها وجود دارد.

bâlâ ba:rge miyane bâlâ ba:rge	بالا بر گه میان بالا بر گه
bibi saname nešasta peyšə garge	بی بی صنمه نشسته پیش گر گه
me garge niyo sare me dâra reyša	مه گرگ نی یو سر مه داره ریشه
sadta va sare muye me âšeḡ meyšā:	صد تا و سر موی مه عاشق میشه
	(رئیس الذاکرین، ۱۳۷۰، ص. ۷۸)

تکرار واژه در علم بدیع، آرایه هایی همچون جناس، تصدیر و... ایجاد می کند که برای جلوگیری از تطویل کلام از آوردن نمونه صرف نظر می شود.

پ) **تکرار عبارت یا مصراع:** یکی از ویژگی های بارز ترانه های عامه، تکرار کل مصراع دوم و یا قسمتی از آن در مصراع سوم است. «دیگر از علائم قدمت و اصالت این دوبیتی یا رباعی ها آن است که غالباً مصراع سوم، تکرار مطالب مصراع دوم بوده و ذهن شنونده را برای گرفتن نتیجه در مصراع چهارم آماده می سازد؛ و بیشتر دوبیتی های خوب و قدیم از این قبیل است» (بهار، ۲۵۳۵، ج. ۱/ ص. ۱۳۲). در بسیاری از آیینکها، این ویژگی دیده می شود.

jâno:neye me ze râhe golriz biya	جانونه مه ز راه گل ریز بیا
gol var sare da:smâle to varxeyz biya	گل و ر سر دسمال تو ورخیز بیا
gol var sare da:smâle to xowša xowša	گل و ر سر دسمال تو خوشه خوشه
donbâleye češme to marâ mefrowša	دنباله چشم تو مرا مفروشه

در برخی موارد، تکرار عبارت، به گونه ای می آید که آرایه طرد و عکس ایجاد می -

شود.

خوش‌نوایی و گوش‌نوازی در «آییکه» (لالایی‌های سیستان) \_\_\_\_\_ محمود شاهرودی و همکار

biyâ berave doros kone kare marâ	بیا بروه دُرُس کنه کار مرا
az xo:neye došma bekaše yare marâ	از خونه دشمه بکشه یار مرا
yare ke marâ xâ?a o me yare xorâ	یار که مرا خواهه و مه یار خورا
došma: če saga va a:m zana kêre marâ	دشمه چه سگه و آم زنه کار مرا

(رئیس‌الذکرین، ۱۳۷۰، ص. ۷۸)

تکرار عبارت گاه در خود آرایه‌های دیگری هم دارد که در بخش موسیقی معنوی به آن اشاره می‌شود.

۴. **موسیقی معنوی:** در زبان ادبی، کلمات با نخ‌های متعددی به هم مربوطاند و این ارتباط و تناسب‌ها، چه لفظی و چه معنایی، از پیوستگی میان واژه‌ها به‌وجود می‌آید و نوعی هماهنگی در شبکه منسجم هنری (شعر) را به نمایش می‌گذارد. تمامی تقارن‌ها، تشابهات و تضادها که در حوزه امور معنایی و ذهنی قرار گرفته، در قلمرو حوزه موسیقی معنوی است (شفیعی کدکنی، ۱۳۷۰، ص. ۳۹۳). اینک به برخی از آرایه‌های معنوی پرکاربرد در آییکه پرداخته می‌شود.

**مطابقه:** «صنعت مطابقه در برابر هم نهادن اشیا و معانی متضاد است. به‌کار بستن این صنعت در شعر کودک، علاوه بر آنکه به حافظه سپردن شعر را از طریق تداعی معانی متضاد آسان می‌کند، نوعی توازن معنوی ارائه می‌دهد، زیرا که توازن و هماهنگی همیشه از برابری و همسانی حاصل نمی‌شود؛ تضاد نیز در واقع چنین می‌کند» (کیانوش، ۱۳۷۹، ص. ۹۴). چنان‌که بیان مفاهیم متضاد دوست و دشمن در این آییکه نوعی توازن حسی و معنوی ایجاد کرده است:

ey dowst mako takyaye kolli var yâr	ای دوست مکو تکیه کلی ور یار
râze dele xa az dowst penho meydâr	راز دل خا از دوست پنهو می‌دار
rowze bešava ke dowst došma ga:rda	روزه بشوه که دوست دشمه گرده

var gerdiyo došmani kona âxere kâr      ور گردیو دشمنی کنه، آخر کار  
(گلستانه، ۱۳۸۶، ص. ۹۶)

تناسب: آوردن واژه‌هایی که از نظر معنایی با هم متناسب باشند، به موسیقی معنوی شعر یاری می‌رساند. مانند مادر، خواهر، پدر و برادر در این آیه‌که:

dar ša:re qarib mādare mxâya marâ      در شهر غریب مادرِ مخوایّه مرا  
čun sina kabâb xâ?are mxâya marâ      چون سینه کبابِ خوائِرِ مخوایّه مرا  
onja ke sare qariba bâla kadâ      اون‌جا که سر غریب بالا کردا  
onja pedaro barâdare mxâya marâ      اون‌جا پدر و برادرِ مخوایّه مرا

هنگامی که در آیه‌که از عناصر بومی استفاده می‌شود و واژه‌هایی می‌آید که در طبیعت و فرهنگ محلی سیستان دارای بار معنایی خاصی است، گیرایی و تأثیر شعر را دوچندان می‌کند.

ey gowke kala ke sa:rgaze gâvowni      ای گوک کله (۱) که سر گز (۲) گاوونی  
xarma: nakoti xarmane var tâvowni      خرمِ نکتی (۳) خرمن ور تاوونی  
ey gowke kala sedqa šavo somme to râ      ای گوک کله صدقه شوو سم ترا  
az yak mane jow kam nakonam šowme to râ      از یک من جو، کم نکنم شوم ترا

که واژه‌های بومی مشخص شده با هم تناسب دارند و به ترتیب به معنای (۱) گاو پیشانی سفید، (۲) گل سرسبد، (۳) خرمن نمی‌کوبی هستند.

رجوع: از زیبایی‌های شعری است. حالت نمایشی به شعر می‌دهد و با تکرار عبارت و مصراع بر موسیقی شعر می‌افزاید. گوینده رجوع به سخن سابق خود می‌کند و آن را به مناسبت رد یا حک و اصلاح می‌کند (شمیسا، ۱۳۷۸، ص. ۱۲۰). در آیه‌که زیر تکرار مفهوم مصراع دوم در مصراع سوم از مقوله ارجاع است.

on ja ke toni dâro deraxt besyâra      اون‌جا که تونی دارو درخت بسیاره  
nâre beferest ke mādaret bimâra      ناره بفرست که مادرت بیماره

خوش‌نوایی و گوش‌نوازی در «آیینه» (لالایی‌های سیستان) \_\_\_\_\_ محمود شاهرودی و همکار

na bimâro na â:jate a:nâra نه بیمار و نه آجت آناره

xod râ beferest ke tošnaye didâra خود را بفرست که تشنه دیداره

**سؤال و جواب:** آن است که شعری را به صورت پرسش و پاسخ یا پیغام و جواب بگویند (همایی، ۱۳۸۹، ص. ۱۹۶). از ویژگی‌های آن در آیینه این است که با تکرار کلام گوینده، به او پاسخ داده می‌شود.

ey gowke kala bows kono somme to râ ای گو که کله بوس کُتو سُم تو را

az panj mane bârme kam kono šowme to râ از پنج من بار مه کم کُتو شوم تو را

az panj mane bâr to kam mako šowme marâ از پنج من بار تو کم مکو شوم مرا

panj rowze degar biyâ bezan xowme marâ پنج روز دگر بیا بزَن خوم مرا

**تلمیح:** تلمیحات موجود در آیینه، اشارات مذهبی و دینی است و بیشتر به شخصیت‌های مذهبی و تاریخی اشاره می‌شود. از جمله شخصیت‌های دینی و مذهبی که در لالایی‌های سیستان بسیار تکرار می‌شود، پیامبر اسلام (ص)، حضرت علی (ع) و فرزندان ایشان هستند.

â?i: va sare kow?a kona nâla o zâr آیی و سَرِ کوئه کُنه ناله و زار

asano osey emro nyomda va šekar آسن و اسی امرو نیومده و شکار

asa:n šekaro osey čo bâdo:me tara اسن شکرو اسی چو بادوم تره

mâdar če kona ke dâqe a:r do pesara مادر چه کنه که داغ ار دو پسره

که اسن و اسی و مادر به امام حسن، امام حسین (ع) و حضرت زهرا (س) تلمیح دارد.

**ارسال‌المثل:** به کار بردن کلامی معروف که به صورت ضرب‌المثل در میان مردم

رواج دارد.

abase ali ra:nge marâ zard mako عباس علی رنگ مرا زرد مکو

mo:tâje marâ va ma:rdo nâma:rd mako محتاج مرا و مرد و نامرد مکو

abbâse ali daste me va dâmane to عباس علی دست مه و دامن تو

to daste marâ az dâmanat ra:d mako

تو دست مرا از دامنت رد مکو

## ۵. نتیجه

ترانه‌های عامه بخش مهمی از ادبیات عامه است. موضوع این ترانه‌ها، هر آنچه را که به زندگی، کار و اعتقادات عامه مردم مربوط می‌شود دربرمی‌گیرد. ترانه‌های عامه را می‌توان مرحله ابتدایی شعر و موسیقی دانست. یکی از مهم‌ترین ترانه‌های عامه، ترانه‌های مربوط به کودکان است و اصلی‌ترین بخش آن لالایی است. لالایی نخستین گام آشنایی انسان (کودک و مادر) با شعر و موسیقی و رقص است. آیینگی نوعی لالایی است که در میان مردم سیستان رواج دارد. قالب آن دوبیتی و رباعی و گاه دو بیتی‌های مثنوی‌وار است و از این نظر با لالایی دیگر مناطق متفاوت است. در آیینگی سه وزن وجود دارد که هر سه از بحر هزج هستند. وزن آیینگی به تناسب دوبیتی یا رباعی بودن آن، در بحر هزج با زحافات مختلف آن است و بیشتر در وزن «مفاعیلن، مفاعیلن، مفاعیلن (فعولن)» برای دوبیتی‌ها و یا «مفعول، مفاعیل، مفاعیل، فعل» یا «مفعول مفاعیل مفاعیلن فع» برای رباعی‌ها به کار می‌رود.

علاوه بر وزن، قواعد منحصر به فردی در قافیه‌های آیینگی مشاهده می‌شود که این قواعد در ترانه‌های عامه فارسی دیده نمی‌شود مانند آوردن بعضی از حروف به جای هم به منزله حرف روی مانند حروف «ب، ر»، «ک، ت» و «د، گ» در چند آیینگی به جای هم. گاهی قافیه بیت اول در بیت دوم تبدیل به ردیف می‌شود. گاهی قافیه تکراری در دو بیت می‌آید. قافیه فعلی مصراع قبل با افزودن «ن» در ابتدای فعل و منفی کردن آن، در مصراع بعد با آن هم‌قافیه می‌شود.

از دیگر مواردی که در خوش‌نوایی آیینگی نمود بارزی دارد، تکرار است. تکرار در زیباشناسی هنر از مسائل اساسی است. تکرار در آیینگی شامل تکرار واج، واژه، عبارت

خوش‌نواپی و گوش‌نوازی در «آیکه» (لالایی‌های سیستان) \_\_\_\_\_ محمود شاهرودی و همکار

یا مصراع است. درصد بالایی از آیکه‌ها، بدون احتساب ردیف، دارای تکرار واژه یا عبارت هستند که با توجه به اهمیت تکرار در شعرهای کودکان، مورد توجه ویژه قرار گرفته است. همچنین، وجود آرایه‌های گوناگون لفظی و معنوی، موسیقی درونی و معنوی آیکه را به وجود آورده‌اند.

#### پی‌نوشت

۱. آیکه‌هایی که منبعشان ذکر نشده به صورت میدانی جمع‌آوری شده است.

#### منابع

- ابوالقاسمی، م. (۱۳۶۷). تاریخ مختصر زبان فارسی. تهران: کتابخانه طهوری.
- احمدپناهی سمنانی، م. (۱۳۷۶). ترانه و ترانه‌سرایی در ایران. تهران: سروش.
- افشار سیستانی، ا. (۱۳۸۱). ویژگی‌های اخلاقی و نژادی مردم سیستان. زابل: دانشگاه زابل.
- الهامی، ف. (۱۳۹۴). ویژگی‌های ساختاری و ادبی دوبیتی‌های سیستان. فرهنگ و ادبیات عامه، ۱۷، ۲۳۵-۲۶۱.
- ایمن، ل.، و میرهادی، ت.، و دولت‌آبادی، م. (بی‌تا). گذری در ادبیات کودکان. تهران: شورای کتاب کودک.
- بلنیتسکی، آ. (۱۹۶۹). خراسان و ماوراءالنهر. ترجمه پ. ورجاوند (۱۳۶۴). تهران: گفتار.
- بهار، م. ت. (۲۵۳۵). بهار و ادب فارسی. به کوشش م. گلبن. تهران: کتاب‌های جیبی.
- بیگزاده، خ.، و ایبک‌آبادی، ف. (۱۳۹۶). هنجارگریزی معنایی در لالایی ایرانی و اله تاجیکی براساس نظریه لیچ. فرهنگ و ادبیات عامه، ۱۷، ۲۲۳-۲۴۵.
- حدادی، ن. (۱۳۷۶). فرهنگنامه موسیقی ایران. تهران: توتیا.

دوماهنامه فرهنگ و ادبیات عامه \_\_\_\_\_ سال ۹، شماره ۳۸، خرداد و تیر ۱۴۰۰

حسن‌لی، ک. (۱۳۸۲). لالایی‌های مخملین: نگاهی به خاستگاه و مضامین لالایی‌های ایرانی.

زبان و ادبیات فارسی، ۱، ۶۱-۸۰

داد، س. (۱۳۸۳). فرهنگ اصطلاحات ادبی. تهران: مروارید.

ذوالفقاری، ح.، و احمدی کمرپشتی، ل. (۱۳۸۸). گونه‌شناسی بومی سرودهای ایران. ادب

پژوهی، ۷ و ۱، ۱۴۳-۱۷۰.

رضایی، ع.ع. (۱۳۸۲). واژگان توصیفی ادبیات. تهران: فرهنگ معاصر.

رئیس‌الذکرین، غ.ع. (۱۳۷۰). کنادو. مشهد: سعید.

شفیعی کدکنی، م.ر. (۱۳۷۰). موسیقی شعر. تهران: آگاه.

شمیسا، س. (۱۳۷۸). نگاهی تازه به بدیع. تهران: فردوس.

شمیسا، س. (۱۳۸۳). بیان و معانی. تهران: فردوس.

شهنازی، ج. (۱۳۹۲). فرهنگ گویش سیستانی «خنج». تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و

مطالعات فرهنگی.

صمدی، ح. (۱۳۳۴). سیستان از نظر باستان‌شناسی. تهران: گزارش‌های باستان‌شناسی.

علی‌پور، م. (۱۳۸۴). آشنایی با ادبیات کودکان. تهران: تیرگان.

عمرانی، غ.ر. (۱۳۹۳). ادبیات سیستان، بخش نظم، شعر امروز. تهران: دریافت.

کریستین سن، آ. (۱۹۳۱). کیانیان. ترجمه ذ. صفا (۱۳۵۵). تهران: بنگاه ترجمه و نشر کتاب.

کوهی کرمانی، ح. (۱۳۷۹). ترانه‌های محلی ایران. نقدی از ملک‌الشعرای بهار. تهران: پارسا.

کیانوش، م. (۱۳۷۹). شعر کودک در ایران. تهران: آگاه.

گروسه، ر. (۱۹۷۰). امپراتوری صحرانوردان. ترجمه ع. میکده (۱۳۵۰). تهران: بنگاه ترجمه و

نشر کتاب.

گلستانه، م. (۱۳۸۶). فرهنگ عامه (۲): ادبیات و شعر عامیانه مردم سیستان. مشهد: عروج

اندیشه.

گلستانه، م. (۱۳۸۸). فرهنگ عامه (۴): سور و سوگ در سیستان. مشهد: عروج اندیشه.



خوش‌نواپی و گوش‌نوازی در «آیینه» (لالایی‌های سیستان) \_\_\_\_\_ محمود شاهرودی و همکار

محبوب، م.ج. (۱۳۸۲). ادبیات عامیانه ایران (مجموعه مقالات درباره افسانه‌ها و آداب و رسوم مردم ایران). به‌کوشش ح. ذوالفقاری. تهران: چشمه.

میرهادی، ت.، و جهانشاهی، ا. (۱۳۷۶). فرهنگ‌نامه کودکان و نوجوانان. تهران: شرکت تهیه و نشر فرهنگ‌نامه کودکان و نوجوانان.

ناتل خانلری، پ. (۱۳۵۴). وزن شعر فارسی. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.

نیکوکاری، ع. (۱۳۵۲). ترانه‌های نیمروز. تهران: مرکز ملی پژوهش‌های مردم‌شناسی و فرهنگ عامه.

واعظ کاشفی سبزواری، ک.ح. (۱۳۶۹). بدایع الافکار فی صنایع الاشعار. ویراسته و گزاره م.ج. کزازی. تهران: نشر مرکز.

وحیدیان کامیار، ت. (۱۳۸۲). بررسی وزن شعر عامیانه فارسی. تهران: چشمه.

هرتسفلد، ا. (۱۳۸۱). ایران در شرق باستان. تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.

هدایت، ص. (۱۳۸۱). فرهنگ عامیانه مردم ایران. تهران: چشمه.

همایی، ج. (۱۳۸۹). فنون بلاغت و صناعات ادبی. تهران: اهورا.

یاحقی، م.ج. (۱۳۷۴). چون سبوی تشنه. تهران: جامی.

## References

- Abolghasemi, M. (1986). *A brief history of Persian language* (in Farsi). Tahoori Library.
- Afshar Sistani, I. (2002). *Moral and racial characteristics of the people of Sistan* (in Farsi). Zabul University.
- Ahmad Panahi Semnani, M. (1997). *Songwriting and songwriting in Iran* (in Farsi). Soroush.
- Alipour, M. (2005). *Familiarity with children's literature* (in Farsi). Tirgan.
- Bahar, M. (1976). *Bahar and Persian literature* (in Farsi). Ketabhaye Jibi.
- Beigzadeh, Kh., & Aibakabadi, F. (1396). Semantic anomaly in Iranian lullaby and Tajik god based on Leach theory. *Popular Culture and Literature*, 17, 223-245.
- Blenitsky, A. (1985). *Asie centrale* (translated into Farsi by Parviz Varjavand). Sokhan.
- Christine Sen, A. (1976). *Les Kayanides* (translated into Farsi by Zabihollah Safa). Book Translation and Publishing Company.

- Dad, S. (2004) *Dictionary of literary terms*. Morvarid.
- Elhami, F. (2015). Structural and literary features of Sistan couplets. *Popular Culture and Literature*, 7, 261-235.
- Golestaneh, M. (2007). *Popular culture (2): literature and folk poetry of the people of Sistan* (in Farsi). Orooje Andishe.
- Golestaneh, M. (2009). *Popular culture (4): mourning in Sistan* (in Farsi). Orooje Andishe.
- Grosse, R. (1971). *The empire of the Steppes* (translated into Farsi by Abdul Hussein Meykade). Book Translation and Publishing Company.
- Haddadi, N (1997). *Dictionary of Iranian music* (in Farsi). Totia.
- Hassan Lee, K. (1382). Velvet lullabies: a look at the origin and themes of Iranian lullabies. *Persian Language and Literature, Sistan and Baluchestan University*, 1, 80-61.
- Hedayat, S. (2002). *Folk culture of the Iranian people* (in Farsi). Cheshmeh.
- Herzfeld, E. (2002). *Iran in the ancient east*. Institute of Humanities and Cultural Studies.
- Homayi, J. (2010). *Rhetoric and literary crafts* (in Farsi). Ahura.
- Imen, L., Mirhadi, T., & Dolatabadi, M. (Without). *A passage in children's literature* (in Farsi). Children's Book Council.
- Imrani, Gh. (2014). *Sistan Literature, Order Section, Today's Poetry* (in Farsi). Daryaft .
- Kianoosh, M. (2000). *Children's poetry in Iran* (in Farsi). Agah.
- Klein, B. (2001). *In international encyclopedia of the social and behavioral sciences*. Elsevier.
- Koochi Kermani, H. (2000). *Iranian local songs: a critique of the Queen of spring poets* (in Farsi). Parsa.
- Mahjoub, M. (2003). *Iranian folk literature* (a collection of articles on the myths and customs of the Iranian people) (in Farsi). Cheshmeh.
- Mirhadi, T., & Jahanshahi, I. (1997). *Dictionary of children and adolescents* (in Farsi). Company for preparing and publishing the dictionary of children and adolescents.
- Natel Khanlari, P. (1354). *The rhythm of Persian poetry* (in Farsi). University of Tehran Press.
- Nikokari, I. (1973). *Nimroz songs* (in Farsi). National Center for Anthropological and Popular Culture Research.
- Ra'is Al-Dhakerin, Gh. (1991). *Kando*. Saeed.
- Rezaei, A. A. (2003). *Descriptive vocabulary of literature* (in Farsi). Contemporary Culture.
- Samadi, H. (1955). *Sistan in terms of archeology* (in Farsi). Archaeological Reports.

- Shahnazi, J. (1392). *Dictionary of Sistani dialect "Khanj"* (in Farsi). Institute of Humanities and Cultural Studies.
- Shamisa, S. (1999). *A fresh look at the novelty* (in Farsi). Ferdows.
- Shamisa, S. (2004). *Expression and meanings* (in Farsi). Ferdows.
- Shafiee Kadkani, M. (1991). *Poetry music* (in Farsi). Agah.
- Sims, M. C., & Stephens, M. (2005). *An introduction to the study of people and their tradition*. Utah State University Press.
- Kashfi Sabzevari, V., & Kamaluddin, H. (1990). *Badaye Al-Afkar Fi Sanaye Al-Ashaar* (edited and presented by Mir Jalaluddin Kazazi). Markazi.
- Vahidian Kamyar, T. (2003). *A study of the rhythm of Persian folk poetry* (in Farsi). Cheshmeh.
- Yahaqi, M. J. (1995). *Chon Sabooye Teshne*. Jami.
- Zolfaghari, H., & Ahmadi, L. (2009). Typology of Indigenous songs of Iran. *Literary Studies*, 8 & 7, 170-143.



